

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТІВ ХНЕУ ІМ. СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Ціннісний підхід контексті крос-культурного менеджменту полягає в тому, що кожна культура має складну та багатовісну структуру, а найбільш глибоку частину культури складають культурні цінності. Це представлено в роботах Г. Хофстеде та Г. Дж. Хофстеде – модель культури «цибуля» [6], Е. Холла – модель культури «айсберг» [5], Ф.Тромпенаарса та Ч. Хампден-Тернера – тришарова модель культури [8]. Також, як відзначають Г. Хофстеде та Г. Дж. Хофстеде [6] культура має наступні рівні: національний, регіональний, гендерний, поколінський, професійний та організаційний. Саме тому при дослідженні культури в цілому та її рівнів необхідно визначати та оцінювати культурні цінності носіїв культури. При цьому цінності не існують окремо, вони завжди створюють цілісну систему, а кожне суспільство (або група людей) визначає власну структуру цінностей, яка притаманна більшій частині цього суспільства (групи). Таким чином, згідно ціннісного підходу в контексті крос-культурного менеджменту, дослідження цінностей та їх структури на рівні як окремого індивідуума та й групи людей дозволить оцінити особливості культури в цілому (та її рівнів) представником та носієм якої є індивідуум або група людей.

Протягом останніх сорока років в рамках ціннісного підходу методика М. Рокіча використовується для визначення основних культурних цінностей (орієнтирів) різних рівнів культури груп індивідуумів як носіїв цієї культури. Так, М. Горбатова та М. Ляхова [2], Л. Сафіуліна, та Н. Зоткін [4], Н. Скринько та К. Лозна [5], Г. Галкіна та Е. Грибкова [1] використали методику М. Рокіча для оцінки поколінської та професійної культури студентів.

Метою даної дослідження є оцінка та аналіз професійної культури студентів університету (на прикладі ХНЕУ ім. Семена Кузнеця) на основі аналізу структури систем цінностей студентів цього університету з використанням методики М. Рокіча.

Згідно з точкою зору М. Рокіча [7] цінність це «стійке переконання в тому, що визначений спосіб поведінки або кінцева мета існування є домінуючими з особистої або соціальної точки зору, ніж протилежний або зворотний їм спосіб поведінки, або кінцева мета існування». Також як відзначає М. Рокіч [7], приналежність до тієї чи іншої культури обумовлює розподіл цінностей на термінальні та інструментальні і зумовлює ті чи

інші поведінкові установки, тобто цінності є критерієм оцінки вибору поведінки індивідуума або групи індивідуумів та оцінки інших людей в суспільстві. Так, відповідно до запропонованої Рокічем методики культурні цінності розділяються на дві категорії [7]: 1) термінальні цінності–переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб її прагнути з особистої і суспільної точок зору; 2) інструментальні цінності – переконання в тому, що якийсь образ дій є кращим у будь-яких ситуаціях з особистої і суспільної точок зору. Методика М. Рокіча базується на прямому ранжуванні двох груп цінностей.

В нашому дослідженні використано варіант методики М. Рокіча, який адаптовано Д. Леонтьєвим [3]. В ньому списки цінностей наведені в алфавітному порядку двома групами (термінальні та інструментальні цінності). В опитуванні, яке було проведено протягом жовтня-грудня 2016 року на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, приймали участь студенти 1-5 курсів факультету менеджменту та маркетингу університету. Вибіркова сукупність респондентів складала 86 студентів, віком від 17 до 22 років, з яких 29,1% чоловіків та 70,9% жінок. Респондентам був запропонований наступний перелік цінностей, який наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Перелік цінностей (за методикою М. Рокіча)

Термінальні цінності	Інструментальні цінності
Активне й діяльне життя	Акуратність (охайність)
Внутрішня гармонія	Високі запити
Життєва мудрість	Вихованість й ввічливість
Задоволення	Ефективність в справах
Здоров'я	Життєрадісність
Цікава робота	Інтелект і освіченість
Любов	Старанність
Матеріально забезпечене й комфортне життя	Незалежність
Справжня дружба	Непримиренність до недоліків у собі та інших
Суспільне визнання	Відповідальність
Пізнання	Раціоналізм
Продуктивне життя	Самоконтроль
Розвиток	Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів
Свобода	Тверда воля
Творчість	Терпимість
Прагнення краси	Чесність
Щасливе сімейне життя	Широта поглядів
Щастя інших	Чуйність

Респонденти визначали для кожної із запропонованих цінностей її місце в своєму житті: від 1 до 18 (1 – найбільш значима цінність; 18 – найменш значима цінність). В результаті ранжування цінностей були отримані групові ієрархії термінальних та інструментальних цінностей студентів університету.

Узгодженість результатів ранжування термінальних та інструментальних цінностей перевірено за допомогою коефіцієнта Спірмена. Його емпіричне значення склало $\rho=0,07367$ та $\rho=0,160997$ відповідно за групами цінностей, при критичних значеннях $\rho = 0,47$ ($p \leq 0,05$) та $\rho = 0,60$ ($p \leq 0,01$), що свідчить про високий ступень узгодженості результатів ранжування термінальних та інструментальних цінностей. Саме тому, на основі результатів аналізу термальних цінностей студентів університету можна визначити основні цілі, які визначають їх життєву позицію та притаманні професійній культурі студентів цього університету. А на основі результатів аналізу інструментальних цінностей студентів можна визначити основні цінності, які визначають модель поведінки в рамках професійної культури студентів цього університету.

За результатами аналізу ієрархій термінальних цінностей можна стверджувати, що провідні ранги термінальних цінностей студентів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця належать цінностям індивідуальної взаємодії: «здоров'я» (як стандартна, розповсюджена цінність, що передається з покоління в покоління); «щасливе сімейне життя» (повнота та емоційна насиченість життя) та «активне й діяльне життя», і цінностям соціальної взаємодії: «любов» (духовна та фізична близькість з коханою людиною); «справжня дружба» (наявність гарних та вірних друзів).

Наймеш значимими термінальними цінностями для студентів є цінності соціальної взаємодії: «щастя інших» (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому); «творчість» (можливість творчої діяльності).

В цілому в загальній системі термінальних цінностей студентів домінують індивідуальні цінності (за підходом Д. Леонтєва [3]) («здоров'я», «щасливе сімейне життя», «активне й діяльне життя»).

Аналіз структури бажаних термінальних цінностей свідчить про те, що студенти університету зорієнтовані перш за все на цінності індивідуальної взаємодії, що досягається за допомогою використання загальнолюдських цінностей.

В ієрархії інструментальних цінностей студентів абсолютними найбільш значимими цінностями для студентів є загальнолюдські цінності: «життєрадісність» (легка вдача і почуття гумору); «відповідальність» (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово); «вихованість й ввічливість» (гарні манери) і «чесність»

(правдивість, щирість) та цінності соціальної успішності: «інтелект і освіченість» (широта знань, висока загальна культура) й «раціоналізм».

В цілому, провідні ранги в ієрархії інструментальних цінностей створюють наступні блоки цінностей (за підходом Д. Леонтєва [3]) – цінності спілкування («вихованість і ввічливість», «життєрадісність», «чесність») та цінності справи («інтелект і освіченість»; «раціоналізм» (широта знань, висока загальна культура)).

Низький ранг отримали такі неважливі для респондентів цінності самоствердження як «високі запити» (високі вимоги до життя) та «непримиренність до недоліків у собі та інших».

Таким чином, особливостями професійної культури студентів цього університету є прагнення досягти успіхів в своїй справі («активне й діяльне життя») шляхом використання власного потенціалу та знань (цінності соціальної успішності). Однак при цьому також необхідно реалізуватися і як особистість (індивідуальні цінності) за рахунок власних досягнень («відповідальність», «чесність»), а не шляхом самоствердження. В цілому, професійна культура студентів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця характеризується домінуванням індивідуальних цінностей, які досягаються на основі реалізації конкретних цінностей.

Список літератури

1. Г. А. Галкина, и Е. И. Грибкова, «Анализ ценностных ориентаций студентов высшего учебного заведения», *Современные проблемы науки и образования*, № 2, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=8779>. Дата звернення: Бер. 21, 2018.
2. М. М. Горбатова, и М. А. Ляхова, «Исследование структуры ценностей студентов как особой стратификационной группы», *Вестник Кемеровского Государственного Университета*, №2 (22), 2005. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://hpsy.ru/public/x2462.htm>. Дата звернення: Бер. 21, 2018.
3. Д. А. Леонтев, *Методика изучения ценностных ориентации*. Москва, Россия: «СМЫСЛ», 1992.
4. Л. З. Сафиуллина, и Н.В. Зоткин, «Проявление ценностных ориентаций личности на осознаваемом и неосознаваемом уровнях», *Психологические исследования*, Вып. 4, с. 155-162, 2007.
5. Н. В. Скринько, та К. О. Лозна, «Ціннісний портрет студентської молоді», *Економіка Крима*, № 1, с. 151-155, 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econkr_2013_1_32. Дата звернення: Бер. 21, 2018.
5. E. T. Hall, «A system for the notation of proxemic behavior» *American Anthropologist*, Vol. 65, p. 1003-1026, 1963.
6. G. Hofstede, and G. J. Hofstede, *Cultures and organizations: Software of the mind, revised and expanded*. New York, USA: McGraw-Hill, 2005.
7. M. Rokeach, *The nature of human values*. New York, USA: Free Press, 1973.
8. F. Trompenaars, and Ch. Hampden-Turner, *Riding the Waves of Culture: Understanding Cultural Diversity in Business*. New York, USA: McGraw-Hill Trade, 1997.